

розвиток оздоровниць. Наявна матеріально-технічна база потребує модернізації. При проведенні реконструкції введенні в дію одно-і трикімнатні люкси з усіма зручностями, оздоблені на рівні європейських і світових стандартів стануть головною умовою процвітання цих підприємств. Ця територія має теж перспективи щодо розширення і будівництва нових санаторіїв. Рекламно-інформаційне забезпечення та налагодження якісного туристичного продукту сприятимуть та залучатимуть все нову кількість відпочиваючих.

8. Для оптимізації рекреаційного використання рекреаційного використання бальнеологічних ресурсів Тернопільщини доцільним є поєднання наукових рекреаційно-туризмознавчих, конструктивно-суспільно-географічних рекомендацій із природоохоронною-виховною роботою серед найширших верств населення. Така робота має бути спрямована на відродження народних традицій дбайливого ставлення українців до природи свого краю.

Література:

1. Апостолок В. В., Апостолок К. А. Лечение заболеваний периферической нервной системы торфогрязью и сероводородной водой с. Конопкивка Тернопольской области // Вопросы невропатологии и психиатрии: Материалы Республиканской научно-практической конференции невропатологов и психиатров. - Ивано-Франковск, 1969. - С. 166-168.
2. Закон України «Про туризм» // Офіційний вісник України. Щотижневий збірник актів законодавства. – К.: 2003. – № 50. – С. 34-56.
3. Заставецька О. В. Тернопільська область: географічні основи комплексного економічного і соціального розвитку. – Львів:, 1997. – 203 с.
4. Концепція курортно-рекреаційних ресурсів України та їх використання НДП містобудівництва. - К.,1992. – 32 с.
5. Курортні ресурси України. – К.: ЗАТ «Укпрофздоровниця», «ТАМЕД», 1999. 344 с.
6. Курорты. Энциклопедический словарь. - М., 1998. - 297 с.
7. Природа Тернопільської області / За ред. проф. К. І. Геренчука -Львів: Вища шк. Вид-во Львів ун-ту, 1972. – 167 с.
8. Сивий М. Я., Кітура В. М. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області (сучасний стан і перспективи). – Тернопіль: 1999. – 274 с.
9. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2008 рік. ГУСТ /За ред. В.Г. Кирича. – Тернопіль: 2009. - 463 с.
10. Царфис П.Г. Природа и здоровье человека: Учеб. пособ. – М.: Высш. школа, 1980. – 352 с.
11. Ярош А.А., Мартынюк П.Г. Лечение больных пояснично-крестцовым радикулитом ваннами из микулинецкой минеральной воды источника «Конопкивка» // Врачебное дело. - 1969. - № 8. – С. 94 – 96.

Резюме.

Стецько Н. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ В ЛЕЧЕБНЫХ ЦЕЛЯХ КАК ОБЪЕКТ ИЗУЧЕНИЯ МЕДИКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ.

Отражено значение естественных факторов для лечебной цели. Прослежена особенность использования минеральных вод и купания в лечебных заведениях, обмазывание лечебной грязью для лечения болезней и исцеления от травм в пределах Украины и Тернопольской области. Рассмотрено распространение подземных вод в области, выделены основные типы лечебных минеральных вод. Рассмотрены перспективы медико-рекреационного природопользования при использовании естественных условий.

Ключевые слова: природные ресурсы, лечебная цель, минеральные воды, лечебная грязь, медико-рекреационное природопользование.

Summary:

Stetsko N. USE OF NATURAL RESOURCES OF THE TERNOPOL REGION IN MEDICAL AIMS AS AN OBJECT OF STUDY OF MEDICAL-RECREATIONAL NATURE USE.

The value of natural factors is reflected for medical aims. The features of the use of mineral waters and bathing are traced in medical establishments, coating medical dirt for treating of illnesses and healing for traumas within the limits of Ukraine and to the Ternopil area. Distribution of underground waters is considered in an area, the basic types of medical waters are selected. Viokresleno of prospect медико-рекреаційного природокористування. Through bringing in of natural terms.

Keywords: natural resources, medical aims, mineral water, medical dirt, медично-рекреаційне природокористування.

УДК 631.455.4 : 551.4.036 : 911.53 (477)

Ігор ПАПІШ

ПРОСТОРОВА МІКРОНЕОДНОРІДНІСТЬ ЧОРНОЗЕМІВ ДРУГОЇ НАДЗАПЛАВНОЇ ТЕРАСИ ЗАХІДНОГО БУГУ ТА МАСШТАБИ ЇЇ ВИЯВЛЕННЯ

Висвітлено будову, склад і генетико-геометричні характеристики просторової мікронеоднорідності чорноземів терасових місцевостей Західного Бугу. Виявлені чинники еволюції, функціональні та випадкові аспекти формування ґрунтових мікрокомбінацій, встановлено їхню типологію і класифікаційну

Географічні основи збереження, використання і відтворення природних ресурсів *Наукові записки. №1. 2010.* *приналежність. Визначені масштаби картографічного виявлення ґрунтової мікронеоднорідності терасових комплексів, можливості прикладного використання мікронеоднорідності ґрунтового покриву.*

Ключові слова: елементарний ґрунтовий ареал, ґрунтова карта, масштаб, чорноземи, рельєф, тенеза, тераса, полігон-трансект, складність, контрастність, мікронеоднорідність.

Постановка проблеми. У галузі сільськогосподарського землекористування на фоні прогресуючої деградації ґрунтів і потреби підвищення стандартів якості продукції землеробства все переконливішими стають вимоги екологізації землеробства, раціонального використання і охорони земель. Одним з найважливіших резервів реалізації цих вимог є адаптація системи землеробства до місцевих ґрунтово-кліматичних умов. Загалом прогресивна форма господарювання, створена в Україні шляхом концентрації і спеціалізації сільськогосподарського виробництва з його великими механізованими міжгосподарськими сівозмінами в рослинництві та овочівництві, увійшла в протиріччя із законами просторової організації ґрунтового покриву.

Проведені дослідження структури ґрунтового покриву ерозійно розчленованих височин Західноукраїнського краю (Волинської, Подільської і Сянсько-Дністерської) показують, що в різних геоморфологічних позиціях одні й ті ж ґрунти, котрі входять до однакових агровиробничих груп за властивостями і видами сільськогосподарського використання, утворюють в просторі дуже складні, часто різні за величиною, конфігурацією і поєднаннями контури. Ці ареали практично завжди не відповідають за величиною і формою виробничим одиницям (полям сівозмін). На рівні просторової мікроорганізації ґрунтового покриву вони априорі не можуть відповідати цим умовам, оскільки традиція сільськогосподарської організації території включає в себе два взаємовиключні, з точки зору господарської і природної організації агроландшафту, аспекти: виявлення великих, й одночасно, порівняно однорідних за ґрунтово-екологічними умовами земельних масивів.

Географічна строкатість, чи неоднорідність ґрунтового покриву розчленованих височин має свої закономірності. Вона проявляється на різних геоморфологічних позиціях по-різному. Найбільш зрозумілими і завершеними є дослідження макронеоднорідності ґрунтового покриву, які розкривають закони зонально-провінційної і вертикальної його організації. Перші закономірності макронеоднорідності ґрунтового покриву були виявлені ще В. Докучаєвим і С. Неуструєвим на межі XIX і XX століть [1]. Теоретичні і прикладні дослідження Дж. Мільна, Л. Прасолова, а особливо В. Фрідланда, дозволили глибше пізнати закономірності мезо- і мікронеоднорідності ґрунтового покриву [2]. Виявляється, що макронеоднорідність ґрунтового покриву різних географічних регіонів настільки закономірна, наскільки різною є їхня мікронеоднорідність. Першопричиною такого стану речей є різна роль функціональних і випадкових аспектів у формуванні високих і низьких рівнів просторової організації ґрунтового покриву. Успіх пошуку загальних закономірностей організації ґрунтового покриву на мікроструктурному рівні, зокрема в умовах надзаплавних терасових місцевостей, насамперед полягає у виявленні функціональних і випадкових причин та чинників формування неоднорідності ґрунтового покриву, його регіональної специфіки, а вже потім кількісна і якісна оцінка такої неоднорідності, практика її використання.

Досвід ґрунтових досліджень в різних географічних регіонах України, обширна практика великомасштабного картографування ґрунтів і різнопланового використання ґрунтових карт дозволяє констатувати очевидний факт, що методами великомасштабної картографії ґрунтів практично неможливо відтворити реальну картину мікронеоднорідності ґрунтового покриву низьких долинно-терасових комплексів з давньою і високою культурою землеробства на них. Такий висновок особливо актуальний для терасових місцевостей Західного Бугу з їхніми чорноземними ґрунтами на давніх алювіальних суглинках, хутірною системою розселення і дрібноконтурним сільськогосподарським землекористуванням у минулому. Зміст великомасштабних ґрунтових карт устилузького відрізка схилово-долинних комплексів Західного Бугу в межах Сокальської акумулятивно-денудаційної височини об'єктивно відображає мезонеоднорідність ґрунтового покриву на рівні простих водно-ерозійно-топографо-флювіальних поєднань сірих і темно-сірих лісових ґрунтів приводільних схилів увалистих межиріч з чорноземами опідзоленими нижніх третин схилів і терасових комплексів Західного Бугу. Такий склад, характер і рівень неоднорідності ґрунтового покриву зумовлений виключно функціональними географічними причинами, найперше характером рельєфу та історією формування долинно-схилових ландшафтних комплексів Сокальської височини. Детальні дослідження ґрунтового покриву другої надзапальної тераси Західного Бугу виявили просторову класифікаційну мікронеоднорідність ґрунтового покриву на рівні значно вищому, ніж передбачалось спочатку. Характерні ознаки цієї просторової неоднорідності важко помітити на великомасштабних

грунтових картах, а причини її утворення не віддзеркалюються в рельєфі місцевості. Вони виявились значно глибшими, складнішими і більш несподіваними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження неоднорідності ґрунтового покриву Опільського горбогір'я, нижньо-терасових комплексів Верхньодністерсько-Стрийської алювіальної терасної рівнини і Сянсько-Дністерської ерозійної височини показали наявність функціональних і випадкових аспектів у формуванні різних рівнів просторової неоднорідності ґрунтового покриву [3, 4]. У виникненні мезонеоднорідності ґрунтового покриву явно переважають функціональні явища, викликані переважно географічними чинниками, насамперед характером мезорельєфу і видом використання природно-антропогенних місцевостей. На характер мікронеоднорідності ґрунтового покриву у межах нижніх терасових комплексів Стрв'яжу і Дністра, а також схилової мікрозональності антропогенних схилово-терасових агроландшафтів Опілля і притерасних місцевостей південного макросхилу Сянсько-Дністерської височини суттєво вплинули особливості первинного заселення терас рослинністю, історія освоєння земель, просторовий характер поселень, культура землеробства і дрібноконтурність землекористування. У межах невеликих терасових островів у межиріччі Дністра і Стрв'яжу, землі яких з незапам'ятних часів інтенсивно використовуються, спостерігається виразна мікронеоднорідність чорноземів опідзолених на рівні просторової строкатості рівня гумусності (2,8–4,5%) і глибини гумусованості профілю (70–150 см). Причому топографічну приуроченість, неординарність розмірів і конфігурації ґрунтових контурів, періодичність і частоту їхнього повторення у просторі важко строго функціонально вивести з природних чинників ґрунтоутворення. Така особливість мікронеоднорідності ґрунтового покриву місцевостей нижніх надзаплавних терас в рівній мірі є наслідком і функціональних, і випадкових явищ одночасно.

Досліджуючи мікронеоднорідність ґрунтового покриву, незалежно від її геоморфологічної приуроченості (широкі вододільні поверхні, терасові комплекси, заплави), завжди зустрічаємось з теоретичними, методичними і прикладними проблемами. Мова іде про труднощі у підборі масштабу ґрунтових карт і якісної картографічної основи для їх складання, у визначенні категорій складності ґрунтового покриву, в практиці детальних ґрунтових досліджень, у практичному використанні ґрунтових карт з безліччю дрібних контурів чудернацької форми. Визначені труднощі є першочерговими причинами відсутності масштабних географічних досліджень неоднорідності ґрунтового покриву України, зокрема Західноукраїнського краю. Глибина просторового аналізу будови ґрунтового покриву переважно концентрується на вивченні мікронеоднорідності ґрунтового покриву окремих природних регіонів краю [5, 6]. Завдяки обширній географії ґрунтових досліджень, на яких формувались основні концепції вчення про структуру ґрунтового покриву, теоретична і методична база для вивчення просторової неоднорідності ґрунтового покриву є універсальною для застосування в різних географічних регіонах, а також достатньою для адекватного відображення ґрунтової мікронеоднорідності на прикладних ґрунтових картах.

Формулювання цілей статті. Застосовуючи комплекс якісно-генетичних, статистико-картометричних, функціонально-аналітичних методів і методи логічного аналізу встановлено масштаби виявлення, функціональні та випадкові чинники і механізми просторової мікронеоднорідності чорноземів другої надзапавної тераси Західного Бугу, виявлено взаємозв'язки між компонентами ґрунтового покриву для типізації і класифікації ґрунтових комбінацій, а також характер, ступінь зв'язку і взаємозалежності між властивостями ґрунтів і чинниками ґрунтоутворення.

Виклад основного матеріалу. Розгляд великомасштабних ґрунтових карт об'єкта досліджень, чи невеликих ділянок ґрунтового покриву на місцевості, не дає можливості вловити закономірності його просторової мікронеоднорідності, яка проявляється тут через комплекс випадковостей, зв'язаних з різноманіттям поєднань місцевих умов ґрунтоутворення. Для встановлення таких закономірностей використано картометричний метод ґрунтового профілювання місцевості на полігон-трансектах. Застосування цього методу ставить чіткі вимоги до способу вибору ключових ділянок і ґрунтово-географічного змісту контурів ґрунтових карт. Досліджуваний об'єкт охоплює однорідний ґрунтово-геоморфологічний масив (друга надзапавна тераса Західного Бугу), характерний для західної частини Сокальського агроґрунтового району. Головною ознакою однорідності масиву є закономірне повторення в просторі одного і того ж складу ґрунтів у їхніх просторових поєднаннях. Площа досліджуваного земельного масиву рівномірно охоплює всі головні елементи рельєфу і ґрунтового покриву терасового полотна.

Великомасштабна ґрунтова карта не відображає реальні форми і залежності в будові ґрунтового покриву надзаплавних терасових місцевостей. Ґрунтові контури сильно генералізовані, вони не ідентичні елементарним ґрунтовим ареалам і мікрокатенам. Для них характерна найбільша контрастність за всіма показниками (рядами). Ступінь невідповідності картографічної моделі ґрунтового покриву його реальній просторовій будові визначається різницею між масштабом ґрунтових карт (в даному випадку 1:10000) і складністю ґрунтового покриву. Польовими дослідженнями встановлено, що відповідність істинних параметрів будови ґрунтового покриву місцевості його картографічним параметрам досягається масштабом ґрунтового знімання не менше 1:2000. На вибраному полігон-трансекті розміром 500 на 500 м (25 га), через кожні 20 м, в масштабі 1:2000 проведено ґрунтове профілювання, при якому виявлені всі елементарні ґрунтові ареали (мікрокатени) в натурі і розраховані деякі параметри структури ґрунтового покриву. Ці ж параметри розраховані за ґрунтовою картою масштабу 1:10000. Відношення істинних параметрів до картометричних показали високий індекс загальної генералізації великомасштабної ґрунтової карти в межах місцевостей другої надзаплавної тераси Західного Бугу.

Важливою характеристикою структури ґрунтового покриву терасових місцевостей є його компонентний склад. Він визначається переліком класифікаційних груп ґрунтів, що утворюють просторову неоднорідність ґрунтового покриву. Приступаючи до детального картографування ґрунтів, ми практично ніколи не маємо справи з terra incognita. Тобто, вивчення і картографування мікроструктур завжди ведеться у межах відомих нам мезоструктур. Проте компонентами мезоструктур в умовах схилово-долинних комплексів є часто не елементарні ґрунтові ареали, а ґрунтові мікроструктури. Завдяки застосуванню мікрокатенарного методу на полігон-трансектах в поєднанні з детальним масштабом виявлення ґрунтової неоднорідності підтверджено це припущення. Виявлено разючу невідповідність реального складу ґрунтового покриву другої надзаплавної тераси Західного Бугу (його складності і контрастності) з його великомасштабною картографічною моделлю. Дана невідповідність проявляється на найвищому класифікаційному рівні його просторової генералізації.

У будь-якому разі мікронеоднорідність чорноземів терасових місцевостей у масштабі виявлення 1:2000 з одного боку складніша, але з другого – менш контрастна, ніж на великомасштабних ґрунтових картах. Це природно, адже виділяючи ґрунтові комбінації на карті, ми прагнемо розмежувати найбільш контрастні ґрунти. В детальному масштабі є можливість розмежувати всі, або майже всі, хоч трішки відмінні між собою ґрунти. Насправді контрастні межі між ґрунтами на карті не є такими в природі. Вони представляють собою перехідні смуги, так звані мікрокатени ґрунтів. Тому детальна картографія насправді відтворює не просторові моделі ґрунтів, а ґрунтових мікрокатен. Чим детальніший масштаб ґрунтових досліджень, тим менш контрастними є комбінації ґрунтів на ґрунтових картах.

Плоско-хвилястий мікрозападинний рельєф полігон-трансекту в північній частині ускладнений неглибокою (відносно перевищення до 1–1,5 м) лінійною улоговиною на місці давньої стариці. За даними великомасштабної ґрунтової карти визначений полігон-трансект знаходиться у межах однієї ґрунтової різновидності – чорноземів опідзолених глеуватих легкосуглинкових на алювіальних суглинках. У межах досліджуваного контуру схилово-терасної ґрунтової мезоструктури на площі 25 га способом глибокого шурфування виявлено класифікаційну неоднорідність чорноземів двох підтипів: опідзолених і типових. Компонентний склад даної мікрокомбінації викликаний як функціональними (біокліматичними), так і випадковими (геоморфологічними, господарськими) чинниками і процесами. Практично нульовий індекс внутрішньокласифікаційної неоднорідності притаманний чорноземам опідзоленим. В межах досліджуваного ключа виявлено два контури опідзолених чорноземів на різній літологічній основі (суглинковий і супіщаний алювій) зі слабкою класифікаційною і агрономічною контрастністю. Просторова мозаїка цих ґрунтів, обабіч старичної улоговини, має форму витягнутих нерозчленованих ареалів і зумовлена випадковими чинниками руслової гідродинаміки і біогенною вибірковістю місцезростання.

Дещо вищим є індекс внутрішньокласифікаційної неоднорідності чорноземів типових. В межах ділянки досліджень виявлено ареали чотирьох класифікаційних груп чорноземів типових: карбонатні глибокі і середньоглибокі, типові середньоглибокі, глибокі вилугувані. Всі ґрунтові відміни практично однакового літологічного складу. Причини виникнення неоднорідності ті ж, що й для чорноземів опідзолених. Проте просторова мозаїка неоднорідності складніша й не така однозначна. В даному випадку на комплекс природних чинників і процесів суттєво накладається антропогенна

складова ґрунтоутворення. Характер і місцезнаходження деяких ґрунтових ареалів на місцевості настільки важко пояснити комплексом функціональних і випадкових природних чинників, що залучені дані з історії освоєння території. Хутірня система розселення і зв'язаний з нею спосіб землекористування в історичній перспективі об'єктивно змінювали природну неоднорідність чорноземів терасових місцевостей Західного Бугу. Політика укрупнення сільських населених пунктів і залучення земель під хуторами до сільськогосподарського землекористування ускладнили і так не просту мозаїку ґрунтового покриву рілля.

В середині полігон-трансекту на площі 2 га виявлено практично все різноманіття чорноземів даної місцевості. Тип і склад мікрокомбінацій чорноземів повторюється в середньому через кожні 150–200 м терасового полотна. В деяких випадках просторові зміни властивостей ґрунтів (карбонатний і гумусовий профіль) легко долають класифікаційні межі на відрізку 30–50 м. Важко прослідкувати прямі корелятивні зв'язки між елементами мікрорельєфу і притаманними їм ґрунтовими відмінами. В мікронизженнях рельєфу часто зустрічаються карбонатні середньоглибові відміни чорноземів. В той час як на рівних, відносно піднятих ділянках терасового полотна, поширені чорноземи типові карбонатні надглибокі з включеннями на межі гумусового горизонту (140–150 см) фрагментів дерев'яного реманенту, з глибокими кишениподібними заклинками добре гумусованого матеріалу, котрий різко переходить в материнську породу. Тут же, через декілька десятків метрів зустрічаються середньоглибокі карбонатні, або глибокі вилугувані їхні відміни. Наявність в гумусовому горизонті артефактів свідчить про вагому антропогенну складову мікронеоднорідності чорноземів. Помічено одну особливість будови ґрунтового покриву терас – це зниження рівня генетичної і просторової неоднорідності мікроструктур чорноземів в радіальному напрямку від ділянок, зайнятих у минулому поселеннями.

Аналогічні явища спостерігаємо в межах верхніх терасових комплексів Горохівського плато на схід від с. Борочиче Горохівського району Волинської області. Практично на рівних терасових поверхнях, в ледь помітному мікронизженні рельєфу нами виявлено чорноземи типові вилугувані глибокі або надглибокі з лінійно-видовженою конфігурацією ґрунтових контурів, які через 40–50 м без будь-яких видимих причин змінюються середньоглибокими і неглибокими відмінами. Тут же на відстані 200–300 м сусідній земельний масив, того ж гіпсометричного рівня, складений чорноземами опідзоленими і темно-сірими лісовими ґрунтами з округло-ізоморфними слабзорозчленованими формами контурів. Природні першопричини такої мікронеоднорідності терасових місцевостей Волинської височини слід шукати в посткріогенних явищах деградації блоково-полігонального рельєфу і формування на місці мерзлотно-клиновидних структур міжблокових знижень давнього рельєфу глибоких і надглибоких відмін чорноземів типових, а в середині мерзлотних блоків – неглибоких і середньоглибоких чорноземів.

При дослідженні мікронеоднорідності ґрунтового покриву потрібно відійти від практики великомасштабної ґрунтової картографії, тобто виявлення, опису і характеристики ґрунтового розрізу в межах ґрунтового контуру, а сконцентрувати свій пошук на виявленні, опису та характеристиці саме ґрунтового контуру. Ґрунтовий розріз у даному випадку виступає тільки необхідною складовою дослідження ґрунтового контуру. Цей методичний прийом не новий, проте на практиці ґрунтової картографії рідко застосовується. Пояснити контурність мікронеоднорідності чорноземів (розмір, форму, зрізаність границь, характер суміжностей) терасових місцевостей тільки функціональними чинниками важко. Контури надглибоких чорноземів часто мають лінійну звивисту форму, утворюючи невиразний „сітчастий” просторовий візерунок, з невідомих причин розірваний іншими ґрунтовими ареалами. Це додатковий доказ впливу посткріогенних явищ не тільки на змістовну складову мікронеоднорідності, але й на її просторову мозаїку. Остання в посткріогенну фазу розвитку терасових місцевостей видозмінювалась комплексом біогеохімічних процесів і явищ у середині самих ґрунтових мікрокомбінацій. Вектори їхнього розвитку в пізньому голоцені визначались складним поєднанням функціональних і випадкових чинників, зокрема строкатістю літологічної основи, характером рельєфу і способом використання земель.

Спеціальна методична робота з вивчення сильно неоднорідного ґрунтового покриву терасових комплексів Волинської височини з допомогою серії ґрунтових карт найдетальніших масштабів (від 1:5000 до 1:1000) на різних ділянках полігон-трансектів дозволяє стверджувати, що в масштабі 1:2000 майже половина ґрунтових контурів представляють собою мікрокатени. І тільки в масштабі 1:1000 майже 90% контурів – це елементарні ґрунтові ареали. Для складного ґрунтового покриву терасових місцевостей масштаб повного виявлення практично всіх ЕґА становить 1:1000. Індекс дрібності

грунтового покриття на карті масштабу 1:10000 рівний 1,5. Якщо його взяти за одиницю, як найменший, тоді виявиться, що на карті масштабу 1:2000 він у 3–4 рази вищий, а на картах ще крупнішого масштабу (1:1000) практично в 5–7 разів вищий.

Серед складових геокомпонентів агроландшафтів терасових місцевостей Західного Бугу найбільшою неоднорідністю характеризується ґрунтовий покрив. За таких обставин виробничі ділянки практично неможливо розмістити в межах окремих ареалів ґрунтів. Проте, завдяки малій контрастності між компонентами просторової мікронеоднорідності ґрунтового покриття терас немає ніяких застережень щодо розмірів виробничих площ і видів використання земель. Мікронеоднорідність чорноземів є головною причиною, котра ускладнює процес використання детальних ґрунтових карт як безпосередньої основи для проектування розміщення сільськогосподарських виділів.

Висновки. Доказова база детальних досліджень структури ґрунтового покриття другої надзаплавної тераси Західного Бугу в межах Сокольської акумулятивно-ерозійної височини дозволяє віднести його до долинного типу ґрунтових мікроструктур, а ґрунтові мікрокомбінації класифікувати як складної генези плямистості-ташети, просторова мозаїка яких визначена комплексом давніх і сучасних внутрішньоґрунтових і поверхневих процесів. Пріоритетність визначення змісту мікрокомбінацій належить комплексу функціональних чинників, тоді як просторовий малюнок ґрунтового покриття є наслідком одночасно функціональних і випадкових явищ і процесів. Контурність мікронеоднорідності чорноземів своїм корінням сягає посткріогенної стадії ґрунтоутворення. Головний механізм становлення та еволюції просторової мікронеоднорідності в посткріогенну епоху формування ґрунтового покриття тераси – біогеохімічні процеси останньої фази голоцену.

Література:

1. *Неуструев С.С.* О почвенных комбинациях равнинных и горных стран // Почвоведение, 1915, № 1.
2. *Фридланд В.М.* Структура почвенного покрова. – М.: Мысль, 1972. – 424 с.
3. *Папаш І.Я.* Особливості структури ґрунтового покриття Сянсько-Дністерської увалисто-горбистої височини // Географія в інформаційному суспільстві. Зб. наук. праць. У 4-х тт. – К.: ВГЛ „Обрій”, 2008. – Т. III. – С. 176–179.
4. *І.Папаш, В. Опока, Ю. Панів.* Катенарна мікрозональність чорноземів антропогенних схилово-терасових агроландшафтів // Генеза, географія та екологія ґрунтів. Зб. наук. праць. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – С. 398–406.
5. *Гаськевич О.В., Позняк С.П.* Структура ґрунтового покриття Гологоро-Кременецького горбогір'я: Монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 208 с.
6. *Радзій В.Ф., Позняк С.П.* Структура ґрунтового покриття Волинської височини: Монографія. – Луцьк: Вежа, 2009. – 206 с.

Резюме:

Папаш І. ПРОСТРАНСТВЕННАЯ МИКРОНЕОДНОРОДНОСТЬ ЧЕРНОЗЕМОВ ВТОРОЙ НАДПОЙМЕННОЙ ТЕРРАСЫ р. ЗАПАДНЫЙ БУГ ТА МАСШТАБИ ЕЕ ВЫЯВЛЕНИЯ.

Изучены состав, строение и генетико-геометрические характеристики пространственной микронеоднородности черноземов террасовых местностей р. Западный Буг. Выявлены факторы эволюции, функциональные и случайные аспекты формирования микрокомбинаций черноземов. Установлены масштабы картографического выявления почвенной микронеоднородности террасовых комплексов, возможности прикладного использования микронеоднородности почвенного покрова.

Ключевые слова: элементарный почвенный ареал, почвенная карта, масштаб, черноземы, рельеф, генезис, терраса, полигон-трансект, складность, контрастность, микронеоднородность почв.

Summary:

Papish I. THE SPACE MICROINHOMOGENEOUS OF CHERNOZEMS OF THE SECOND TERRACE OF THE WEST BUGH RIVER AND ITS SCALE IDENTIFICATION.

The composition, structure and genesis-geometrical characteristics of the chernozems space microinhomogeneous of the West Buh river terraced area are showed in the article. The factors of evolution, functional and accidental aspects of formation of chernozem microcombinations were discovered. We determined the scales displaying of microinhomogeneous of soils cover of the terraced complexes and proposed the possibility using of chernozem microcombinations in practice.

Key words: simple soil area, soil map, scale, chernozems, relief, genesis, terrace, proving ground, compounding, contrasting, microinhomogenous.

Надійшла 21.03.2010р.